

Το Γλωσσικό Εργαστήριο: Πρόγραμμα αντιμετώπισης των μαθησιακών
δυσκολιών στο Δημοτικό στην Αγγλική Γλώσσα.

Εισηγήτρια:

Μαριάνθη Γιαννακοπούλου
Καθηγήτρια Αγγλικής Φιλολογίας - MEd in Inclusive Education - SEBD
(University Of Birmingham)

Σχολική μονάδα: Δημοτικό Σχολείο Κολλεγίου Αθηνών

Τηλέφωνο επικοινωνίας: 6976436153

Email: mgiannakopoulou@haef.gr

Περίληψη

Το Γλωσσικό Εργαστήρι είναι ένα πρόγραμμα που βασίζεται στην θεωρία της συμμετοχικής ή συμπεριληπτικής εκπαίδευσης και προσφέρει στήριξη σε μαθητές με Ειδικές ή Γενικές Μαθησιακές Δυσκολίες (Μ.Δ.) μέσω διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Είναι ένα καινοτόμο πρόγραμμα που αναγνωρίζει σε κάθε άτομο το δικαίωμα του να μαθαίνει διαφορετικά και στην ξένη γλώσσα και να αποτελεί ενεργό μέλος της σχολικής κοινότητας ανεξάρτητα από τις ικανότητες ή τις ανάγκες του. Βασικός στόχος του προγράμματος είναι η στήριξη των μαθητών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, διαταραχές λόγου & επικοινωνίας και ΔΕΠ-Υ μέσω της πολυαισθητηριακής διδασκαλίας και της διαφοροποίησης του διδακτικού υλικού, ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στα διαφορετικά μαθησιακά προφίλ των συμμετεχόντων.

Λέξεις κλειδιά: ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, ξένη γλώσσα, διαφοροποιημένη διδασκαλία, πολυαισθητηριακή προσέγγιση, μαθησιακό προφίλ

Θεωρητικό Πλαίσιο

Τα τελευταία χρόνια συχνά γίνεται συζήτηση για τους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες και πώς αυτοί μπορούν να υποστηριχθούν στο σύγχρονο σχολείο, που χαρακτηρίζεται από την φιλοσοφία της ενσωμάτωσης και της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης. Είναι γνωστό ότι στην Ελλάδα 15% του μαθητικού πληθυσμού παρουσιάζει κάποιας μορφής μαθησιακή δυσκολία (Καραμπέτσας, Μίτσιου & Ζαμπεθάνης, 1998).

Η ειδική μαθησιακή δυσκολία είναι ένας όρος που περιγράφει συγκεκριμένα είδη μαθησιακών προβλημάτων. «Μια μαθησιακή δυσκολία προκαλεί στο άτομο προβλήματα με την εκμάθηση δεξιοτήτων που σχετίζονται με την σχολική του ζωή. Οι δεξιότητες που συχνά επηρεάζονται είναι: η ανάγνωση, η γραφή, η παραγωγή προφορικού λόγου και η κατανόηση του, η σκέψη, αλλά και η κατανόηση μαθηματικών εννοιών» (NICHY 2011).

Γιατί χρειάζεται όμως να στηρίξουμε τους μαθητές με Μ.Δ στο σύγχρονο σχολείο;

Πρώτα από όλα, οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες επηρεάζουν την συμπεριφορά των μαθητών, μέσα και έξω από το σχολείο, καθώς επίσης και τις επικοινωνιακές τους δεξιότητες. Οι Snowling & Stackhouse (1996) διαπίστωσαν ότι οι μαθητές με δυσλεξία συχνά είχαν και συνοδευόμενες δυσκολίες στον λόγο και την ομιλία. Επίσης, οι Byers-Brown & Edwards (1997) υποστήριξαν ότι «τα παιδιά που δεν μπορούν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά μέσω της γλώσσας ..... υπόκεινται σε μια περαιτέρω κοινωνική αναπηρία, εκπαιδευτική αναπηρία και κατά συνέπεια μια συναισθηματική αναπηρία». Γι' αυτό το λόγο, η ανάπτυξη δεξιοτήτων καλής επικοινωνίας είναι εξαιρετικής σημασίας όχι μόνο λόγω της επίδρασης που έχουν στην σχολική ζωή των μαθητών, αλλά πολύ περισσότερο για τις μακροχρόνιες συνέπειες που μπορεί να έχουν στην ζωή των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες (Bashir & Scavuzzo, 1992).

Δεύτερον, η συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο σχετίζεται άμεσα με την μάθηση. Το να μην έχει ένας μαθητής καλές επιδόσεις στο σχολείο για μεγάλο χρονικό διάστημα μπορεί να υπονομεύσει όχι μόνο την ακαδημαϊκή πρόοδο και εξέλιξη του, αλλά και την αυτοπεποίθησή του (Royal College of Psychiatrists, 2004). Το γεγονός αυτό επηρεάζει και την κοινωνική πλευρά της μάθησης στο σχολείο, καθώς τα παιδιά δεν μπορούν να κάνουν φίλιες και να τις διατηρήσουν. Στις περιπτώσεις που οι μαθησιακές δυσκολίες δεν αντιμετωπιστούν έγκαιρα, τα παιδιά τείνουν να είναι απρόθυμα να ξεκινήσουν μια συζήτηση ή παίζουν μόνα τους, γεγονός που δυσχεραίνει και την κοινωνικοποίησή τους (Coster, Goorhuis-Brouwer, Nakken & Spelberg, 1999).

Τρίτον, σύμφωνα με την παράγραφο 28 & 29 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όλοι οι μαθητές μας θα πρέπει να έχουν τις ίδιες ευκαιρίες για πρόσβαση και συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989 και επικυρώθηκε από την Ελλάδα στις 2 Δεκεμβρίου του 1992.

Το Γλωσσικό Εργαστήρι του Κολλεγίου Αθηνών είναι ένα πρόγραμμα ενισχυτικής διδασκαλίας της Αγγλικής Γλώσσας που βασίζεται στην θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner (Theory of Multiple Intelligences, 1983) και σύμφωνα με το

οποίο, οι μαθητές μαθαίνουν με διαφορετικούς τρόπους και έχουν διαφορετικές ανάγκες, δεξιότητες και αδυναμίες. Ως προς την εφαρμογή του, το πρόγραμμα στηρίζεται επίσης στην πολυαισθητηριακή προσέγγιση στη διδασκαλία (multisensory approach) και στο σύστημα διδασκαλίας των Orton-Gillingham που υποστηρίζει ότι οι μαθητές μας μαθαίνουν καλύτερα, όταν βιώνουν με όλες τους τις αισθήσεις τις πληροφορίες που τους δίνουμε. Τέλος, η θεωρία της ολιστικής προσέγγισης (Holistic Approach) όπως διατυπώθηκε από τον Gates (2007) έχει ληφθεί υπόψη, τόσο στο σχεδιασμό, όσο και στην εφαρμογή του προγράμματος, αφού άνθρωποι διαφορετικών ειδικοτήτων (δάσκαλοι, ψυχολόγοι, ειδικοί παιδαγωγοί), γονείς και παιδιά συμμετέχουν με τον τρόπο τους στην διαδικασία αυτή.

Στόχοι

Οι στόχοι του προγράμματος μπορούν να επιμεριστούν σε δυο μεγάλες κατηγορίες:

- τους στόχους που το Γλωσσικό Εργαστήρι θέτει για το σύνολο των μαθητών
- τους στόχους που το πρόγραμμα εξατομικευμένης διδασκαλίας υπαγορεύει για κάθε παιδί χωριστά.

Στη γενική κατηγορία στόχων, πρωτοστατούν οι έννοιες της ενισχυτικής διδασκαλίας των παιδιών με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες και ΔΕΠ-Υ, της διαφοροποίησης του διδακτικού υλικού, ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών και της ευαισθητοποίησης μαθητών και εκπαιδευτικών σε θέματα αποδοχής της διαφορετικότητας που συναντάμε στο σύγχρονο σχολείο. Στη δεύτερη κατηγορία, οι στόχοι είναι πιο εξατομικευμένοι και αφορούν στη συστηματική διδασκαλία ανάγνωσης και γραφής, την ανάλυση και εκμάθηση της γραμματικής και της σύνταξης της Αγγλικής Γλώσσας, καθώς επίσης και την εκμάθηση και χρήση του λεξιλογίου που υπαγορεύεται από το αναλυτικό πρόγραμμα κάθε τάξης για τα Αγγλικά.

Ωστόσο, το πιο σημαντικό στοιχείο σε επίπεδο στόχων είναι η συναισθηματική ενδυνάμωση των παιδιών με Μ.Δ και η αλλαγή της αυτο-εικόνας τους μέσα από την επιτυχία που μπορεί να τους δώσει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που σχεδιάζεται με

βάση τις δεξιότητες, τις αδυναμίες και τις ανάγκες τους. Με τον τρόπο αυτό, αργά αλλά σταθερά, τα παιδιά αποκτούν αυτοπεποίθηση και συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία της μάθησης.

Εφαρμογή του προγράμματος

Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε το ακαδημαϊκό έτος 2011-2012 πιλοτικά για την 4η και 5η Δημοτικού. Φέτος επεκτάθηκε και στην 6η Δημοτικού και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι των προγραμμάτων που προσφέρει το σχολείο για την εκμάθηση της Αγγλικής Γλώσσας. Οι μαθητές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα παρακολουθούν τα μαθήματα στο Γλωσσικό Εργαστήριο μια, δύο ή τρεις φορές εβδομαδιαίως ανάλογα με τις ανάγκες, τις δεξιότητες, αλλά και τον βαθμό δυσκολίας που κάθε παιδί αντιμετωπίζει στην τάξη. Η διαδικασία επιλογής των μαθητών που παρακολουθούν το πρόγραμμα του Γλωσσικού Εργαστηρίου προϋποθέτει την σύμφωνη γνώμη και συνεργασία δασκάλων, ειδικών παιδαγωγών, ψυχολόγων, γονιών και παιδιών. Το πρόγραμμα εξατομικευμένης διδασκαλίας σχεδιάζεται από την ειδική παιδαγωγό σε συνεργασία με τους δασκάλους Αγγλικών των τάξεων που ο κάθε μαθητής φοιτά και αναπροσαρμόζεται κάθε τρίμηνο ύστερα από συζήτηση για την ακαδημαϊκή πρόοδο των μαθητών. Αυτό σημαίνει ότι όποια πρόοδος παρατηρηθεί στους μαθητές καταγράφεται και μεταφράζεται ως τροποποίηση του προγράμματος εξατομικευμένης διδασκαλίας με λιγότερες ή περισσότερες ώρες ενισχυτικής διδασκαλίας ή και σε κάποιες περιπτώσεις με πλήρη επιστροφή των μαθητών στις «κανονικές» τάξεις τους.

Τα μαθήματα γίνονται με χρήση διαφοροποιημένου υλικού και τεχνολογικών μέσων που το σχολείο παρέχει στους μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Για τη γραφή και την ανάγνωση το μοντέλο παρέμβασης ακολουθεί την φωνολογική προσέγγιση της γλώσσας. Ξεκινώντας από την αναγνώριση των απλών φωνημάτων, οι μαθητές οδηγούνται σταδιακά στη ανάγνωση λέξεων με τρία γράμματα (Εικόνα 1) και με την βοήθεια σύντομων ιστοριών που ενισχύουν την ικανότητα της αποκωδικοποίησης (Decodable readers) τα παιδιά χτίζουν τις πρώτες βάσεις για την ανάγνωση. Το επόμενο στάδιο αφορά στην διαφοροποίηση των κειμένων που καλούνται να διαβάσουν στην κανονική τους τάξη. Στην περίπτωση αυτή, η ειδική παιδαγωγός τροποποιεί

ποσοτικά και ποιοτικά το υπό ανάγνωση κείμενο, απλοποιώντας την δομή, τη σύνταξη και το λεξιλόγιο του κειμένου, εμπλουτίζοντας το με εικόνες και άλλα στοιχεία που οπτικοποιούν το περιεχόμενο του κειμένου, αλλά επίσης χρησιμοποιώντας γραμματοσειρά και μέγεθος που βοηθάει τα παιδιά με δυσλεξία να «δουν» καλύτερα τις λέξεις, όπως η Comic Sans (14) και η Open Dyslexic (14).

Short Vowel -a			
bad	can	cap	At
dad	fan	map	Bat
had	man	tap	Cat
mad	pan		Fat
sad	ran		Hat
			Sat

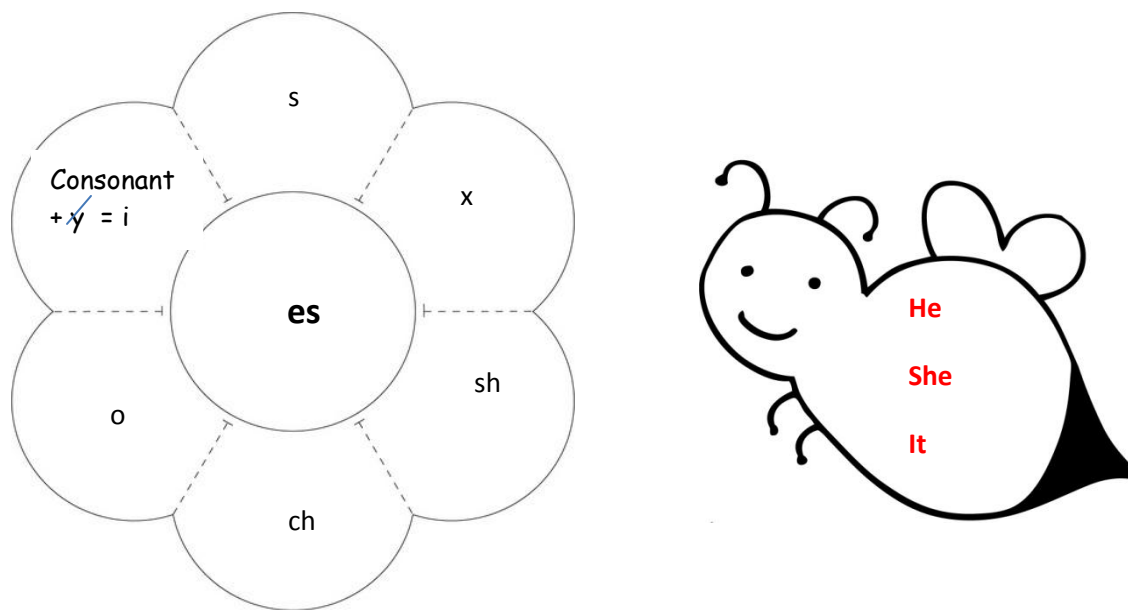
Εικόνα 1 – Dyslexia in Action, Alpha to Omega, Heinemann

Ως προς τη διαδικασία γραφής και στα πλαίσια της πολυαισθητηριακής προσέγγισης τα παιδιά γράφουν στην άμμο, σχηματίζουν λέξεις και φράσεις με παζλ, χρησιμοποιούν πίνακα με μαγνητικά γράμματα, γράφουν στο χαλί ή ο ένας στην πλάτη του άλλου με το δάκτυλο (ιδιαίτερα, όταν μαθαίνουμε τα απλά φωνήματα), και τελικά πάνω στο χαρτί και το τετράδιό τους. Η ορθογραφία ακολουθεί πάλι τους κανόνες του φωνολογικού συστήματος (Εικόνα 1) και οι λέξεις συνδυάζονται σε προτάσεις π.χ *Zac the rat sat on the mat.*

Επίσης, τα παιδιά εξασκούνται σε διαδραστικές ασκήσεις ορθογραφίας και ανάγνωσης στο σχολείο, αλλά και στο σπίτι, σε υλικό που η ειδική παιδαγωγός ανεβάζει στη διαδικτυακή πλατφόρμα επικοινωνίας του Κολλεγίου Αθηνών, στην οποία κάθε μαθητής του σχολείου έχει πρόσβαση. Ως προς την γραφή εκθέσεων, το σχολείο παρέχει στους μαθητές του Γλωσσικού Εργαστηρίου netbooks, ώστε να βοηθούνται με

τις νέες τεχνολογίες και τα ειδικά προγράμματα των spell-checkers στην αποτύπωση των ιδεών τους.

Για τη διδασκαλία γραμματικής, σύνταξης και λεξιλογίου ιδιαίτερα αποτελεσματική είναι η χρήση σχηματικών παραστάσεων και εικόνων για να παραμείνει η πληροφορία στη μνήμη, η χρήση παραδειγμάτων και παραστάσεων από την καθημερινότητα των μαθητών και η δημιουργία και χρήση παιχνιδιών μνήμης και Bingo. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί και η Εικόνα 2 όπου γίνεται οπτικοποίηση των αλλαγών ορθογραφίας του Απλού Ενεστώτα στο τρίτο πρόσωπο από *-s* σε *-es*.

Εικόνα 2

Αξιολόγηση – Προτάσεις

Το Πρόγραμμα του Γλωσσικού Εργαστηρίου αξιολογείται τακτικά, από την ειδική παιδαγωγό και τους καθηγητές Αγγλικών των τμημάτων. Η αξιολόγηση είναι τυπική και βασίζεται στις επιδόσεις (γραπτές και προφορικές) των μαθητών που υποστηρίζονται από το πρόγραμμα, αλλά και άτυπη, με συλλογή πληροφοριών από τους δασκάλους, τους γονείς, αλλά και τα παιδιά για το πώς αισθάνονται στις κανονικές τους τάξεις σε σχέση με το επίπεδο που καλούνται να αποκτήσουν. Οι εργασίες των παιδιών συλλέγονται σε ειδικά portfolios και έτσι είναι πιο εύκολο να διαπιστωθεί η πρόοδος και

η εξέλιξη των παιδιών, καθώς και να γίνει σύγκριση του ρυθμού προόδου του κάθε παιδιού. Επίσης, στο τέλος κάθε τριμήνου, η ειδική παιδαγωγός καταθέτει γραπτή αναφορά αξιολόγησης των μαθητών (Παράρτημα 1) στους καθηγητές Αγγλικών που έχουν τους μαθητές στην κανονική τάξη, στην προϊσταμένη του τμήματος των Αγγλικών και στον Διευθυντή του σχολείου. Η πρόοδος των παιδιών συζητείται και με την ειδική παιδαγωγό που υποστηρίζει τα παιδιά στην Ελληνική Γλώσσα και στα Μαθηματικά, καθώς επίσης και με τους ψυχολόγους.

Στο τέλος της σχολικής χρονιάς γίνεται η κατάθεση του απολογισμού για το Γλωσσικό Εργαστήριο, όπου αναφέρονται λεπτομερώς οι πρακτικές και στρατηγικές παρέμβασης που ήταν αποτελεσματικές, καθώς επίσης και όσες θέλουν βελτίωση ή δεν ανταποκρίθηκαν επιτυχώς στις ανάγκες των μαθητών.

Σχετικά με το μέλλον του Γλωσσικού Εργαστηρίου και τις προτάσεις για εξέλιξή του, η εκπαίδευση και ενημέρωση μαθητών και δασκάλων πάνω σε ζητήματα διαφορετικότητας στην σχολική κοινότητα αποτελεί προτεραιότητα. Επίσης, το επόμενο βήμα θα μπορούσε να είναι η εφαρμογή του προγράμματος της ενισχυτικής διδασκαλίας στην κανονική τάξη με την συμμετοχή των δυο διδασκόντων (συνδιδασκαλία), όπως ακριβώς συμβαίνει στις Η.Π.Α. και σε χώρες της Ευρώπης.

Βιβλιογραφία

Adams, C, Byers Brown, B., Edwards, M.(1997) *Developmental Disorders of Language*, Wiley

Bashir, A.S., and Scavuzzo, A. (1992). Children with language disorders: Natural history and academic success. *Journal of Learning Disabilities*, 25 (1), 53-65.

Coster, F.W., Goorhuis-Brouwer, S.M., Nakken, H. & Lutje Spelberg, H.C. (1999) Specific Language Impairments and Behavioural Problems. *Folia Phoniatrica et Logopaedica*, 51: 99-107.

Educational Research at Delphoi, 18-20/12/98, Athens 2002, pp 156-169.

Fotopoulou, K. (2006) *Educational Support and Inclusion*. A dissertation submitted in part fulfillment of the requirements for the degree of MSc. in the School of Education, University of Manchester .

Gardner, H. (1983/2003). *Frames of mind. The theory of multiple intelligences*. New York: BasicBooks.

Gates, B. (2007) *Learning Disabilities: Towards Inclusion*. Elsevier Limited

Karabetsas, A., Mitsiou, G., & Zabethanis, B. (1998). *Learning and Memory Disorders: Neuropsychological Approach*. Minutes from the symposium organized by the Centre of

National Dissemination Center for Children with Disabilities - NICHCY (2011): *Disability Fact Sheet 7 (FS-7)* Retrieved on June 26th 2011 by:
<http://nichcy.org/disability/specific/ld>

Royal College of Psychiatrists (2004). Leaflet entitled: *Specific learning disabilities: information for parents, carers and anyone who works with young people*. Child and Family Public Education Editorial Board.

Snowling M.J. & Stackhouse J. (1996). *Dyslexia, speech and language: a practitioner's handbook*, Wiley Blackwell

Individualized Educational Programme - Feedback

For the period from: mid October - 12th December

Pupil's Name: .....

Grade: 4 EFL

AIMS	OBJECTIVES	STRATEGIES	OUTCOMES
<ul style="list-style-type: none"> To develop her reading fluency and comprehension To develop the organization of her expressive language To develop her spelling skills To develop her word retrieval skills To help her with the functional part of the grammar 	<ul style="list-style-type: none"> Vocabulary related to unit 1, 2 and 3 / World Wonders 1 Grammar: the verb 'be', 'have got', prepositions of place, simple present tense, there is / are, possessive adjectives Phonemes: short vowels and all consonant sounds 	<ul style="list-style-type: none"> Phonemic awareness lessons Differentiated teaching material (reading, grammar and writing activities) Differentiated homework Use of the multisensory method in teaching 	<p>Attainment scale : 3-3 target mostly achieved with little prompting</p>
<p>General Advice: The Language Lab teacher should keep on supporting ..... three times a week. She has improved a lot compared to her academic level at the beginning of the school year, but she still needs to try hard to remember the newly-taught vocabulary. She also needs to practice her word order skills and her listening skills as both her listening comprehension and her oral production are at a poor level.</p>			
<p>Possible reasons for high attainment: She is well-organized and hard-working. She works effectively in small-sized groups.</p>			

Outcome review key: Attainment scale:

0=no progress

1= some progress

2=target partially achieved

3=target mostly achieved

4=target achieved

Task independence scale- objective achieved with

(0= not achieved)

1=considerable prompting

2=some prompting

3= little prompting

4= no prompting

Language Lab Teacher ..... Date:.....

Signature